

הלכות תפילין - ז

זמן חליצת תפילין

לומר שלושה קדישים וארבעה קדושות

על פי תורה, בכל רגע שאדם מניח תפילין הוא מקיים מצות תפילין, ולכן פעם נהגו ללבוש תפילין כל היום, אבל היום בגלל שאין הגוף נקי אין נוהגים ללבוש תפילין כל היום אלא בתפילה בלבד, וכל הכתוב להלן הוא על פי המנהג, אבל אין בזה חיוב ממש.

כתב המחבר, נהגו העולם שלא לחלוץ תפילין לפני שאומר בהם שלושה קדיש וארבעה קדושות. וארבעה קדושות הן: ברכו, קדושה שברכת יוצר אור, קדושה שבחזרת הש"ץ, וקדושה ובא לציון. ושלושה קדיש הן, חצי קדיש שלפני ברכו, וחצי קדיש שלאחר חזרת הש"ץ, וקדיש שלאחר ובא לציון. ואם היה באמצע חזרת הש"ץ ושמע קדושה, יוצא ידי חובת שמיעת ארבעה קדושות בתפילין. וכתב המשנה ברורה, שמשמע בפרי מגדים שבמקום שנוהגים לומר קדיש יתום בכל יום אחר עלינו, ראוי להשאר עם תפילין עד לאחר קדיש יתום של עלינו.

וכתב הפרי מגדים, שקדושות אלו יש לומר דוקא בתפילין של רש"י, לפיכך תמה על אלו שחולצין תפילין של רש"י בחזרת הש"ץ, ומניחין תפילין של רבינו תם, בפרט שיבוא לידי הרבה ספקות בענין עניית אמן באמצע הנחתן. ונראה לעניות דעתי, דמכל מקום, אם חולץ תפילין של רש"י מיד לאחר ובא לציון, ומניח מיד תפילין של רבינו תם, ונמצא שיש עליו תפילין של רבינו תם בעלינו ובקדיש אחריו, שפיר דמי, וכן ראיתי שהיה נוהג מרן השבט הלוי זיע"א, שהיה חולץ בכל יום תפילין של רש"י מיד לאחר ובא לציון, ומניח מיד תפילין של רבינו תם. ויש מקובלים שכתבו שמי שנוהג על פי קבלה וקפיד להניח מדי יום תפילין של רבינו תם, יכול להתיר לעצמו לחלוץ תפילין של רש"י מיד לאחר תפלה של לחש, ולהניח תפילין של רבינו תם. אבל לא כל הרוצה ליטול את ה' יטול. ועוד, שהם אמרו דוקא באופן שחולץ מיד לאחר תפלה של לחש, ולא מתחילים חזרת הש"ץ אלא לאחר שגמר להניח תפילין של רבינו תם. ומי שדחוקה לו שעתו יכול להקל בזה.

וביום שיש קריאת התורה, כתב הבית יוסף שלא יחלוץ תפילין של רש"י רק לאחר שהכניסו את הספר תורה לארון, וסימן לדבר הוא דכתיב (מיכה ב, יג) "וַיַּעֲבֹר מִלְּפָנֶיךָ", זה הספר תורה, "וַיֵּהָ אֶרְצָם", אלו תפילין של ראש. ומי שדחוקה שעתו וממהר יכול לחלוץ תפילין לפני כן, אבל יטה עצמו לצדדין ולא יחלוץ תפילין כנגד ספר תורה.

סדר חליצת תפילין בראש חודש

כתב הרמ"א שבמקומות שנוהגים לומר בחזרת הש"ץ במוסף "כתר" ולא נקדש [מנהג ספרד והחסידים], אין ראוי שיהיו תפילין על ראשו במוסף של ראש חודש, כיון שהתפילין הן כתר, ואין ראוי לומר "כתר יתנו לך", בזמן שיש עליו כתר. ולכאורה היה ראוי שרק בחזרת הש"ץ לא יניחו תפילין, אבל מכל מקום כיון שבחזרת הש"ץ אין ראוי להיות עליו תפילין, כבר במוסף בלחש אין ראוי שיהיה עליו תפילין. ומכל מקום נהגו לחלוץ תפילין גם במקום שאומרים נקדש ולא כתר, והטעם בזה כתב הלבוש, כיון שתפילת מוסף הוא במקום הקרבת קרבן מוסף, ואנו עושין אותו יום טוב לפחות בעת ההקרבה, ויו"ט אין צריך אות, ולכן אפילו מתפלל ביחידות צריך לחלוץ התפילין, וגם מטעם זה גם במתפלל בלחש מוסף אין ראוי שיהיה עליו תפילין. ומיהו, אם שכח לחלוץ תפילין, לא יחלצם באמצע התפילה, כיון שאין זה רק מנהג.

תפילין של רבינו תם בראש חודש

יש שלשה דיעות בספרי המקובלים, מתי יניח תפילין של רבינו תם. א. יש אומרים שדווקא בזמן תפילת מוסף, אין להיות בתפילין עליו, אבל מיד בגמר תפילת מוסף שוב רשאי להניח תפילין. ב. ויש אומרים שהרושם של תפלת מוסף על קבלה נשאר עד תפילת המנחה, אבל בתפלת המנחה יכול יניח תפילין של רבינו תם. ג. ויש אומרים שכל

בינת ההלכה

מאת יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון מס' צז פרשת חוקת תשפ"א

ותוספות הנלע"ד y.b.daskal@gmail.com

תמצית הלכות אקטואליות

שו"ע סימן כה, מ"ב, פסקי תשובות

היום כולו אין להניח תפילין עד שחרית יום ב', דממוסף ואילך הארת יום טוב, שגם ראש חודש בכלל מועדים, שהם עצמם אות, ואין צריך לאות התפילין, וכעין שבת ויו"ט וחיה"מ.

לכן הנוהגים להניח תפילין דר"ת, לכתחילה יש להשתדל להניחם קודם תפילת מוסף, לחשוש לדעת המקובלים הסוברים שלאחר מוסף שוב אין להניח תפילין עד סוף היום, אך דווקא באופן שיהיה בידו לומר לכל הפחות ב' פרשיות ראשונות דק"ש, ולחלצם ולעמוד לתפלת מוסף עם הציבור, אבל אם לא יספיק, יניחם לאחר מוסף, ולא יבטל תפילת מוסף בציבור עקב חומרא זו, ואם יוכל להניחם כשהגיע זמן תפילת מנחה שפיר טפי, כי לדעת כמה מהמקובלים הקפידא שלא להניח תפילין הוא עד תפילת מנחה. ומנהג אדמור"י בית ויזניץ, להניח תפילין של רבינו תם לאחר חזרת הש"ץ לפני הלל, ולומר הלל בתפילין של רבינו תם. ויש אומרים שלצורך זה יש להקל לחלוץ רש"י וללבוש רבינו תם בחזרת הש"ץ (ויענה 'אמן' גם בין ש"י וש"ר דר"ת) אם אין לו אפשרות אחרת.

האם להניח תפילין של רבינו תם לפני קדיש או לאחר קדיש של מוסף

ויש לברר, האם יש לחלוץ תפילין של רבינו תם לאחר קדיש או לפני קדיש. ובמשנה ברורה כתב בשם אליה רבה לחלוץ לפני חצי קדיש, כדי שלא להפסיק בין קדיש למוסף, כי הקדיש הוא לתפלת מוסף. אבל המגן אברהם כתב שיש לחלוץ לאחר קדיש, כדי שיהיה עליו תפילין גם בקדיש שלפני מוסף. ונראה לעניות דעתי, שסובר שחליצת תפילין אינה נחשבת להפסק, כי מיד חולץ ומתפלל, ולכן נוהגים לומר פרשת קריאת שמע וכדו' לפני קדיש, כדי שלא להפסיק בין קדיש למוסף. ולפי זה לא טוב עושים אלו שמשוחחים לאחר קדיש לפני מוסף, שהוא הפסק בין הקדיש למוסף. ומכל מקום יש לעורר לשליח ציבור שלא יתחיל במהירות להתפלל של לחש, לפני שרוב ציבור חלץ תפילין.